

τὸ σαββατόβραδο τᾶλλο, ὅπου ὁ πρωτόγερος θὰ φώναζε πάλι ἔς τὸ μεσο-
χώρι καὶ ἔ᾽ τ᾽ ἀνηφορικὰ σταυροδρόμια τὸ συνηθισμένο διαλάλημά του.

— Ἀκούστε, χωριανοί! Ταχιά, ποῦ θὰ σημάνουν ἡ καμπάνες, νὰ
σκωθῆτε ἄλ᾽σας, γιὰ νὰ πᾶμε γιὰ μάρμαρα! Ὅποιος δὲ σκωθῆ καὶ δὲν
πάη, νᾶχη τ᾽ Δι-Νικόλα τὴν κατάρρα!

Κώστας Κρυστάλλης

ΕΣΠΕΡΙΑ ΗΧΩ΄

Α΄

Νέα βιβλία

Τοῦ περὶ ἠθικῆς διτόμου συγγράμματος τοῦ Herbert Spencer ἐξε-
δόθη ἐσχάτως τὸ πέμπτον μέρος ὑπὸ τὸν τίτλον *Δικαιοσύνη*. Ἡ φιλο-
σοφικὴ ἐργασία τοῦ Ἄγγλου κοινωνιολόγου ἀρξάμενη ἤδη ἀπὸ τεσσαρά-
κοντα ἐτῶν, συνίσταται εἰς τὴν ἐπιζήτησιν ἐπιστημονικῆς βάσεως πρὸς
γνώσιν τοῦ τί καλὸν καὶ τί κακὸν ἐν τῇ διαγωγῇ ἡμῶν ἐν γενεῇ. Ἡ ἐρ-
γασία αὕτη δὲν ἐπερατώθη εἰσέτι, ὥστε νὰ δύναται τις νὰ εἶπῃ ἂν ἐπέ-
τυχεν ἢ ἐνκαύνησεν. Ἐντούτοις ἱκανῶς ἐχώρησεν ὥστε ἀδιστακτικῶς νὰ
χαρακτηρισθῆ ὡς εὐελπίς προσπάθεια πρὸς καθιέρωσιν τοῦ ὀρθοῦ λόγου
καὶ τῆς ἐπὶ ἐπιμελῶν πορισμάτων ἐρειδομένης πείρας, ὡς αὐθεντικῆς
βάσεως τῆς ἠθικῆς. Ἡ ταιαύτη βάσις θὰ ἀντικαταστήσῃ οὕτω τὴν θεο-
λογίαν καὶ τὴν πολιτικὴν, αἵτινες ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ἀποβάλλουσι τὸ κύ-
ρος των. Τοῦτο δὲν συνεπάγεται πάντοτε μετατροπὴν τῶν περὶ καλοῦ
καὶ κακοῦ ἐν τῇ διαγωγῇ ἰδεῶν μας, ἀλλ᾽ ἀπλῶς ἀντικαθιστᾷ ἐπιστη-
μονικὴν βάσιν ἀντὶ ἐμπειρικῆς, ἣτις εἶνε πολλῶ χειρῶν τῆς ὑπερφυσικῆς.
Ὁ Σπένσερ ἐν ἄλλαις λέξεσι ζητεῖ νὰ καθιερώσῃ βάσιν τινὰ ἠθικῆς
στερεωτέρας τῆς μέχρι τοῦδε ἀναγνωρισθείσης. Οἱ νομοθέται τοῦ παρ-
ελθόντος, αἰσθανόμενοι τὴν ἀνάγκην ἣν ἔχει ἡ κοινωνία ὅπως πορεύεται
καθ᾽ ὀρισμένους τινὰς κανόνας, συνέταξαν καὶ ἐδημοσίευσαν τοιοῦτους ὡς
θείας ἐντολάς, διότι οὐδεμίᾳ ἄλλῃ μέθοδος πρὸς ὑπακοὴν εἰς αὐτάς ἦτο
δυνατὴ ἐν ἐποχῇ ἡμιπολιτισμοῦ. Πολλάκις οἱ κανόνες ἦσαν ὀρθότατοι,
ἀλλ᾽ ὁ λόγος ὅστις προὔβαλλετο ὅπως τηρῶνται ἦτο ἐσφαλμένος. Οὐχί
σπανίως οἱ κανόνες ἦσαν ἐσφαλμένοι, ἀλλ᾽ ὁ προβαλλόμενος λόγος τῆς
τηρήσεως αὐτῶν ἐξηνάγκαζε τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὑπακοήν. Καθ᾽ ὅσον ὁ
πολιτισμὸς προβαίνει, ὁ κόσμος ἀνακηρύττει τὸ πλημμελὲς τοῦ συστή-

Ἐ. Δ. Π. Ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον θὰ δημοσιεύηται ἐκάστοτε ἐν τῷ Παρνασσῷ
περίληψις τῆς ἐν Εὐρώπῃ φιλολογικῆς, ἐπιστημονικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ποιήσεως
συντασσομένη ἐπίτηδες παρὰ τοῦ ἐν Λονδίῳ συνεργάτου ἡμῶν κ. Πλ. Δρακούλη.

ματος τούτου, καὶ ἡ συνέπειά εἶνε ὅτι μετὰ τῶν ἐσφαλμένων κανόνων ἀπορρίπτονται καὶ οἱ ὀρθοί. Ἐντεῦθεν ἡ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη πρὸς μὲρ-φωσιν ἐπιστήμης τῆς ἠθικῆς, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἵνα προκύψῃ ἀσφαλῆς τις ὁδηγὸς τῶν πράξεών μας. Τὴν βάσιν τῆς τοιαύτης ἐπιστήμης ἐπειράθη ὁ Σπένσερ νὰ θέσῃ. Βεβαίως εἰς τὸ μέγα ζήτημα τοῦ τί ἀγαθὸν καὶ τί κακὸν τελευταία λέξις οὐδέποτε δύναται νὰ ὑπάρξῃ. Ἡ ἐξέλιξις βαίνει ἐπ' ἄπειρον, καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ εἴπῃ οἷαι δυνάμεις κρίσεως καὶ γνώσεως λανθάνουσιν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἡ ἀτομικὴ ἐσωτερικὴ συνειδήσις εἶνε ὁ ἄριστος φάρος τῆς διαγωγῆς, ἡ δὲ μὲρφωσις ὑγιoῦς συνειδήσεως ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ὑγείας τῶν κοινωνικῶν ὄρων ὑφ' οὓς τὸ ἀτομον ζῇ. Μεταξὺ ἀτόμου καὶ κοινότητος ὑπάρχει ἀμοιβαία εὐθύνη, ἢ ἡ παράσχεσις ἐπιπροσθεῖ ὀλεθρίως εἰς τὴν πρόοδον.

Ἀξιόλογος σειρά συγγραμμάτων ὑπὸ τὸν τίτλον *Μεγάλοι Ἐκπαιδευταὶ* (Great Educators) ἤρξατο ἀπὸ τινος ἐκδιδομένη ὑπὸ τοῦ ἐν Λονδίῳ οἴκου Χάινεμαν. Ἐγὼ ἐνώπιόν μου τοὺς δύο πρώτους τόμους τῆς σειράς. Ὁ πρῶτος φέρει τὸν τίτλον *Ἀριστοτέλης καὶ ἀρχαῖα ἐκπαιδευτικὰ ἰδεώδη*. Τοῦ δευτέρου ὁ τίτλος εἶνε *Λογισμὸς καὶ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα τῶν Ἰησουϊτῶν*. Ζητήματα ἀφορῶντα τὴν ἐκπαίδευσιν ζωηρότατα ὅλον ἐν συζητοῦνται πανταχοῦ τοῦ ἐσπερίου κόσμου, ἀλλ' ἰδίως ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐνθα σύμπασα ἡ δύναμις τῶν ἐκπαιδευτικῶν μεθόδων στρέφεται πρὸς τὴν ἀπόπειραν ὅπως ὁ ἄνθρωπος κινεῖται εἰς σκέψεις, καὶ ἐπομένως ἐνεργῇ ὡς ἔλλογον ὄν. Οἱ Ἀγγλοὶ διδάσκουσιν ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως διακεντῶσι τὴν περιέργειαν τοῦ μαθητοῦ μᾶλλον ἢ νὰ μεταδώσωσιν εἰς αὐτὸν κεφάλαια γνώσεων. Ὅπως καὶ ὁ πλοῦτος, ἡ μάθησις ἔχει ἀληθῆ ἀξίαν ὅταν ἐπιτυγχάνηται διὰ τῆς ἀτομικῆς δράσεως. Ἐν συνόλῳ δὲ ἡ μάθησις θεωρεῖται σήμερον καὶ ἀναγνωρίζεται ὡς ἠθικὴ μᾶλλον ἢ ὡς διανοητικὴ. Ἐτι πλέον, πρώτην ἤδη φοράν ἐν τῇ ἱστορίᾳ κρίνεται ἀπαραίτητον νὰ διδάσκωνται οἱ διδάσκαλοι τὴν ἐκπαιδευτικὴν ἐπιστήμην. Εἰς τὸν Ἀριστοτέλην ὁ κόσμος ὀφείλει τὴν ἐννοιαν τῆς ἐκπαιδεύσεως ὡς ἠθικῆς ἅμα καὶ διανοητικῆς, ὡς ἀγούσης ὀλογότητι εἰς τὴν μάθησιν. Εἰς τὸν Λογισμὸν δὲ ὀφείλομεν τὸ τελεσφορώτατον σύστημα ἐξ ὧν ποτὲ ἐπενεμήθησαν πρὸς διάπλασιν καὶ μὲρφωσιν τοῦ διδασκάλου.

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ Ἀριστοτέλους κ. Δάβιδσον ἐν πρώτοις παιεῖται παχεῖάν τινα ἐπιπόλησιν τῆς καθόλου ἰδέας τοῦ ἐλληνικοῦ βίου καὶ τῆς ἐλληνικῆς παιδείας ἐχούσης ὡς σκοπὸν τὴν ἐν τελείᾳ ἀναλογίᾳ ἀνάπτυξιν τοῦ πολίτου. Ἀκολουθῶς ἐκθέτει τὰ ἐκπαιδευτικὰ συστήματα τῶν

διαφόρων φυλῶν καὶ πόλεων πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς τὸ ἀληθῶς κεντρῶν σημείον τοῦ ἔργου του, περὶ ἀθηναϊκῆς δηλονότι παιδεύσεως καὶ περὶ Ἀριστοτέλους. Δίδεται οὕτω ἡμῖν ἡ ἱστορία τῆς ἐκπαιδευτικῆς θεωρίας ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ ὀμηρικοῦ ἰδεώδους, ὅταν ἡ ἐκπαίδευσις ἀπέβλεπεν εἰς τὴν παραγωγὴν λαλητῶν καὶ μαχητῶν, καὶ διὰ τοῦ σπαρτιατικοῦ ἰδεώδους ἀφορῶντος εἰς τὴν σωματικὴν ρώμην, μέχρι τοῦ ἀθηναϊκοῦ ἰδεώδους ἐπιζητήσαντος τὴν ὑπάτην μάθησιν καὶ πνευματικὴν διάπλασιν. Κατόπιν τῆς μελέτης ἐπὶ τῆς ἀριστοτελικῆς θεωρίας, ὁ συγγραφεὺς ἄγει ἡμᾶς εἰς τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἡ ἑλληνικὴ παιδεία ἐξεφαυλίσθη, καθ' οὓς μάθησις ἐσήμαινεν ἀπλῶς κενὰς θεωρίας ἀφηρημένων ἰδανικῶν, καὶ ἡ δράσις ἥκιστα συνεδουάζετο πρὸς τὸν νοῦν. Ἀπὸ τῆς ἀφηρημένης ἀκαδημαϊκῆς ταύτης φύσεως, τὴν παιδαγωγικὴν ἐπιστήμην ἔσωσεν ὁ χριστιανισμὸς διατηρήσας τὸ ὑψηλὸν ἰδεῶδες τῆς ἑλληνικῆς μαθήσεως καὶ προσθέσας εἰς αὐτό, ὡς κορωνίδα, τὴν πρακτικὴν διακέντησιν εἰς ὄρασιν καὶ ἐνέργειαν.

Ἐν ἓκ τῶν προσφάτων βιβλίων ἅτινα προσεῖλκυσαν ἰσχυρότατον ἐνδιαφέρον ἐν Εὐρώπῃ εἶνε Ὁ Κοινωνικὸς Ὁρίζων, οὗ ὁ συγγραφεὺς, καίπερ γνωστὸς ἐξ ἄλλων συγγραμμάτων ποιησάντων μεγάλην αἰσθησιν, κρύπτεται ὑπὸ τὴν ἀνωνυμίαν. Τὸ ἐν λόγῳ σύγγραμμα εἶνε ἐξ ἐκείνων ἅτινα κινουσι τὰς λειτουργίας τοῦ νοῦς εἰς ἐνέργειαν, ἀναγκάζουσι τὴν ἀναγνώστην νὰ σκέπτηται — καὶ τί δῶρον πολυτιμότερον τῆς δυνάμεως τοῦ σκέπτεσθαι ; — καὶ νὰ σκέπτηται μὲ τὴν εὐφρόσυνον συναίσθησιν ὅτι κάτι τι θὰ προκύψῃ ἐκ τῆς διανοητικῆς του ταύτης κινήσεως. — Ὁ συγγραφεὺς γλαφυρότατα εἰκονίζει τὴν ἀκζτανίακτον στάσιν τῆς ἐποχῆς πρὸς τὴν συγκέντρωσιν πασῶν τῶν νεωτέρων ἐπιχειρήσεων. Δεικνύει πῶς οἱ μικροεπιχειρηματῆαι ἐξατμίζονται ὡς μικροσκοπικοὶ πλανῆται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν κολοσσαίων σωμάτων τῶν ἀποτελουμένων ὑπὸ μεγάλων κεφαλαιούχων. Ἡ τάσις αὕτη ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος τοῦλάχιστον, εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ εἰς τὴν στερεάν πρόοδον τῶν ἐπιστημονικῶν ἀνακαλύψεων καὶ τῶν μηχανικῶν ἐφευρέσεων. Ἐκ τοῦ φαινομένου ὁμοῦς τούτου, ὅπερ ἐξ ἐπιπολῆς δύναται νὰ θεωρηθῇ ὀλέθριον, ὁ συγγραφεὺς προλέγει τὴν ἐξέλιξιν πολλῶν ἀγαθῶν. Οὐδὲν πολυτιμότερον ἢ ἡ μελέτη ταιούτων συμπερασμάτων ἐν καιωνίαις ὡς ἡ ἡμετέρα, ἐνθα ὁ μέγας βιομηχανικὸς ὄργασμὸς δὲν ἔφθασεν εἰσέτι εἰς τὸ σημεῖον τοῦ ἐν Εὐρώπῃ. Τοιαῦται μελέται δι' ἡμᾶς χρησιμεύουσιν ὡς τηλεσκόπια δι' ὧν ἀποκλύπτεται πᾶσα ἀτέλεια τοῦ συστήματος τῶν πρὸ ἡμῶν βαινόντων, ὅπως ἀποφύγωμεν αὐτήν, πᾶσα

δὲ ἀρετὴ ὅπως τὴν ἐφαρμόσωμεν. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς τάσεως περὶ τῆς γίνεται λόγος ἐν τῷ Κοινωνικῷ Ὁρίζοντι, οἱ ἄνθρωποι βαθμηδὸν θὰ διδάχθῳσι πῶς νὰ ἐργάζωνται εἰς μεγάλα ὀργανικὰ συστήματα. Ἀφοῦ εἰς τοῦτο ἐκόντες ἄκοντες ἱκανῶς ἐκπαιδευθῳσι, θὰ ἐγερθῳσι καὶ θὰ διεκδικήσωσι τὰ μεγάλα ταῦτα ὀργανικὰ συστήματα ὡς ἀνήκοντα αὐτοῖς, καὶ κατὰ τῆς ἀξιώσεως ταύτης οὐδεμία θὰ εἶνε δυνατόν νὰ ἀντιταχθῇ ἀντίρρησης, διότι ἡ ἀξιῳσις θὰ στηρίζηται ἐπὶ τοῦ ἀναμφισβητήτου ἀξιῳματος, ὅπερ ἀπὸ τίνος ἐπεκράτησεν, ὅτι πᾶσα ἐπιχείρησις δεόν νὰ ἐνεργηται πρὸς ὄφελος ἀπάντων, ἄλλως δὲν ἔχει λόγον ὑπάρξεως.

Β'

Αἱ γυναῖκες καὶ ἡ καλλιτεχνία ἐν Ἀμερικῇ

Πρῶτος ὁ Ἀγγλος κοινωνιολόγος καὶ τεχνοκρίτης Ροῦσκιν ἔδειξε διὰ τῶν συγγραμμάτων του τὴν δύναμιν τῆς καλλιτεχνίας ὡς ὄργανου πρὸς πολιτισμόν. Τῶν διδαγμάτων τοῦ Ροῦσκιν ὁ ἀμερικανικὸς λαὸς ἐπωφελήθη εἴπερ τις καὶ ἄλλος. Ἐνῶ πρὸ πενήκοντα ἐτῶν ἐν Ἀμερικῇ ἡ εἰς τὰς τέχνας ἐπίδοσις δὲν ἦτο ἀξιοσημεῖωτος, σήμερον ὑπάρχουσιν ἀνὰ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ἀξιολογώταται καλλιτεχνικαὶ Σχολαί, δεικνύουσαι τὴν διεύθυνσιν ἣν ἡ τέχνη λαμβάνει ἐν τῇ μεγάλῃ Δημοκρατίᾳ. Ἐκ τῶν σχολῶν τούτων, πλεῖσταί εἰσι σχολαί θηλέων καὶ παρέχουσι διδακτικώτατον παράδειγμα τῆς εὐρύνσεως τοῦ διανοητικοῦ ὀρίζοντος τῶν γυναικῶν τῆς Ἀμερικῆς. Χωρὶς νὰ ὑπολογίσωμεν τὰς μυριάδας τῶν παιδῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων τῶν μανθανόντων χαρακτηριστικὴν ἐν τοῖς δημοσίοις Σχολείοις, ἡ καλλιτεχνία ἐν γένει καταλαμβάνει τὸ μέγιστον ἴσως μέρος τῆς δράσεως τοῦ ἀμερικανικοῦ βίου, καὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν θηλέων. Ἐν Βοστώνῃ, Φιλαδελφείᾳ, Ἀγίῳ Φραγκίσκῳ, Βασιγκτῶνι, Μινεαπόλει, Κινγκινάτι καὶ Σικάγῳ ἀκμάζουσι σχολαί καὶ μουσεῖα πλήρη καλλιτεχνικῶν συλλογῶν. Ἀποτέλεσμα τῆς περὶ τὴν τέχνην ἐπιμελείας ταύτης εἶνε ὅτι παρήχθησαν οὐκ ὀλίγαι γυναῖκες καλλιτεχνικῆς μεγαλοφυΐας. Ἀλλὰ δὲν εἶνε τόσῳ ἡ παραγωγὴ μεγαλοφυῶν, ὅπερ κέκτηται τὴν μέγιστην σημασίαν, ὅσω ἡ ἐπίδρασις τῆς τέχνης ἐπὶ τῶν ομάδων τοῦ ἀμερικανικοῦ πληθυσμοῦ θήλεος καὶ ἄρρενος. Χιλιάδες γυναικῶν χρησιμοποιοῦσι τὸν βίον των παράγουσαι ἔργα τέχνης ζωηρῶς ζητούμενα ὑπὸ τοῦ λαοῦ πρὸς κόσμησιν τοῦ ἡμερησίου βίου του καὶ ἀνύψωσιν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας. Πλεῖσταί γυναῖκες ἀκολουθοῦσι καλλιτεχνικὰς σπουδὰς ἐπὶ τέσσαρα καὶ πλείονα ἔτη καὶ τὰς δαπάνας τῆς σπουδῆς ἀρῶνται ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν ἔργων, δι' ὧν ἀσκοῦνται.

τόσφ τὸ κοινὸν ἐκτιμᾷ τὴν ἀξίαν τῆς τέχνης. Εἰς τοῦτο βεβαίως συν-
τείνουναι τὰ εἰκονογραφημένα περιοδικά, ἀτινα χρησιμοποιοῦσι τὰς μα-
θητρίας καὶ ἅμα ἀποτελοῦσιν, αὐτὰ καθ' ἑαυτά, καλλιτεχνικὴν ἐκπαίδευ-
σιν. Ἐν προσφάτῳ τινὶ ἐκθέσει εἰκόνων ἐν Λονδίῳ, διακοσίαν γυναικῶν
ἔργα ζωγραφικῆς ἀνῆρτηντο, πάνυ ἀντάξια τῶν διαπρεπῶν ζωγράφων
τῆς Ἀγγλίας. Ἀλλὰ τὰ πλεῖστα καλλιτεχνήματα αὐτῶν συνίστανται
εἰς ἔργα πορσελάνης, λεπτουργήματα καὶ ἄλλα καλούμενα ἔργα βιομη-
χανικῆς καλλιτεχνίας. Ἐπίσης ἡ γυναικεῖα ἰδιοφυΐα διεκρίθη εἰς τὴν
διακόσμησιν τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν δημοσίων κτιρίων. Τὰ
ἄριστα τῶν δημοσίων κτιρίων τῆς Νέας Ὑόρκης ὀφείλουσι τὰς ἐσωτερι-
κὰς ζωγραφῆσεις των, τοὺς τάπητας καὶ τὰ μεγαλοπρεπῶς κεντημένα
παραπετάσματα εἰς γυναῖκας. Τὰ ἄριστα δὲ προϊόντα τῶν ὑφαντουργείων
εἶνε ἔργα γυναικῶν ἐπεξεργαζομένων θαυμασίως τὰ διάφορα εἶδη τῆς
ὑφαντικῆς. Ἐφημερίδες καὶ περιοδικά εἰσι πλήρη εἰκόνων τῆς γυναι-
κείας χειρός. Πλὴν τῶν κλάδων τούτων τῆς καλλιτεχνίας, οὐκ ὀλίγαι
γυναῖκες διεκρίθησαν περὶ τὴν κεραμεικὴν, ἧς ἡ ἐν Κινγκινάτι Σχολὴ
εἶνε γνωστοτάτη. Ἐννοεῖται ὅτι ἐκ τῶν Σχολῶν τούτων ἐξέρχονται
πολλαὶ διδασκάλισσαι τῶν διαφόρων κλάδων τῆς Τέχνης καὶ ἡ ἀναλαμ-
βάνουσι τὴν διεύθυνσιν σχολείων ἐν οἷς πολλάκις διδάσκονται μέχρι δε-
κακισχιλίων παιδῶν ὑπὸ μιᾶς γυναικός, ἡ σχηματίζουσι καλλιτεχνικὰς
κλάσεις, ἡ ἰδρύουσι καλλιτεχνικοὺς συλλόγους πρὸς διάδοσιν καὶ κυκλο-
φορίαν ἀντιτύπων ἢ φωτογραφιῶν τῶν ἀριστοτεχνημάτων τῆς ζωγραφι-
κῆς. Ἄλλοτε σχηματίζουσι μικρὰς βιβλιοθήκας περιεχούσας συγγράμμα-
τα περὶ καλλιτεχνίας, πρὸς διευκόλυνσιν τῶν κατ' ἴδιαν μελετωσῶν.
Τοιαύτη εἶνε μία ἐκ τῶν πολλῶν διευθύνσεων, καθ' ἃς ἡ καθόλου καλλι-
τεχνικὴ δράσις ἐν Ἀμερικῇ προάγει τὸν πολιτισμὸν τοῦ μεγάλου ἐκεί-
νου λαοῦ.

Γ'

Ἐπιστημονικὴ πρόοδος

Ἡ χημεία ἐποίησατο τελευταίως μεγάλας προόδους. Τὴν προσοχὴν
τῶν πλείστων χημικῶν ὅλοῦν ἀπασχολεῖ τὸ πρόβλημα τῆς ἐξηγήσεως
τῶν φαινομένων τῆς χημείας διὰ τῆς θεωρίας ὅτι ὅλοι οἱ χημικοὶ νόμοι
εἶνε κατ' οὐσίαν μηχανικοί. Καθ' ὅλας τὰς προσφάτους ἐρεῦνας φαίνεται
ὅτι ὄχι μόνον ἡ χημεία, ἀλλὰ καὶ πᾶσαι αἱ ἐπιστήμηαι στρέφονται περὶ
ἓνα μηχανικὸν νόμον. Τὰ ἄτομα τῆς ὕλης ὅν θεωροῦνται πλέον ὡς ἀκί-
νητα καὶ ἀλληλοδιατρεφόμενα ἐν ἰσορροπίᾳ, ἀλλ' ὕφισταμένα μυρίας καὶ

πολυπλόκους κινήσεις, όπως τὰ οὐράνια σώματα, ὅπως εἰ πλανῆται τοῦ ἡμετέρου ἡλιακοῦ συστήματος. Ἐπι τοῦ θέματος τούτου ἐδημοσιεύθησαν τελευταίως σπουδαιότατα συγγράμματα. Μόνον ἐπὶ τοῦ ἀπλουστάτου φαινομένου τῆς διαλύσεως ἁλατος ἐντὸς ποτηρίου ὕδατος γράφονται κατ' ἔτος ἑκατοντάδες πραγματειῶν. Ἡ διάλυσις τοῦ ἁλατος παρουσιάζει τὰ πολυπλοκώτατα καὶ μᾶλλον ἀπροσδόκητα φαινόμενα μηχανικῆς κινήσεως. Μία τῶν νεωτάτων θεωριῶν τῶν προκυψασῶν ἐκ τῆς ἐρεῦνης ταύτης εἶνε ἡ καλουμένη *κινητικὴ θεωρία τῶν ἀερίων*. Κατὰ ταύτην πᾶν ἀέριον εἶνε ἄθροισμα μορίων ὕλης λυσιπῶς βομβαρδιζόντων τοὺς τοίχους τοῦ ἀγγείου, ἐν τῷ ὁποίῳ τὸ ἀέριον περιέχεται, ὁ δὲ ὀλλανδὸς χημικὸς Βάντχοφ ἀπέδειξεν ὅτι ἡ αὐτὴ θεωρία ἰσχύει καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὰς διαλύσεις. Τὸ ὕδωρ θραύει τὰ δεσμὰ δι' ὧν τὰ μόρια τοῦ ἁλατος ἢ τῆς ζαχάρως μένουσιν ἠνωμένα, καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς θραύσεως τὰ μόρια ἐκτελοῦσι τὰς αὐτὰς ἀκριβῶς κινήσεις, ἃς θὰ ἐξετέλουν εἴ ποτε τὸ ἅλας ἢ ἡ ζάχαρις μετεβάλλετο εἰς ἀέριον. Βομβαρδίζουσι τὰς παρειὰς τοῦ ποτηρίου, ἀκολουθοῦντα ὅλους τοὺς φυσικοχημικοὺς νόμους τοὺς ἰσχύοντας ὡς πρὸς τὰ ἀέρια. Ἐτερος ὀλλανδὸς χημικὸς, ὁ Βανδερουάλες, ὑπήγαγεν εἰς μαθηματικὴν ἔκφρασιν τὴν μετάβασιν τῆς ὕλης ἀπὸ τῆς καταστάσεως τοῦ ἀερίου εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ ὑγροῦ. Εἶπεν ὅτι καθ' ὅσον αἱ τροχιαὶ τῶν μορίων σμικρύνουν, τὸ ἀέριον μεταβάλλεται εἰς ὑγρὸν. Ἐκ τῶν ἐρευνῶν τούτων καὶ ἐκ τῶν ἀνακαλύψεων τοῦ Γάλλου φυσικοῦ Ραούλ, ἡ χημεία καὶ ἡ φυσικὴ φαίνονται ὅτι ἀποτελοῦσι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐπιστήμην. Ἐν τούτοις ὑπάρχουσι τινες λειτουργίαι, αἵτινες φαίνονται ἀποκλειστικῶς ἀνήκουσαι εἰς τὴν χημείαν. Ἀλλ' εἰ καὶ ἡ φυσικὴ δὲν δύναται γὰρ τὰς οἰκαιοποιεθῆ, ὑπάρχουσι διδόμενα ὧν ἕνεκα ὁ ἠλεκτρισμὸς δικαιολογεῖται παρεμβαίνων. Ὑποστηρίζεται δηλαδὴ ὅτι πᾶν χημικὸν φαινόμενον μὴ βασιζόμενον προδήλως ἐπὶ μηχανικῶν νόμων ὀφείλεται εἰς ἠλεκτρικὸν ρεῦμα. Θεωρία τελικὴ δὲν ἐμορφώθη εἰσέτι, ἀλλ' ἡ τελευταία λέξις τῆς χημείας εἶνε ὅτι καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα ἕκαστον μόριον τῆς ὕλης μὲ τὰ ἐντὸς ἑαυτοῦ κινούμενα ἄτομα δύναται γὰρ θεωρηθῆ ὡς ὁλόκληρον σύστημα ὅπως τὰ ἡλιακὰ συστήματα.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν θεωρίαν τῆς ἐξελίξεως, ἡ ἐπιστήμη ἐπ' ἐσχάτων κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ μετανάστευσις ἀπετέλεσεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ζωῆς τὸν κύριον παράγοντα τῆς βαθμιαίας μεταμορφώσεως τοῦ ζῴου ἀπὸ τοῦ ἀτελεστέρου τύπου εἰς τὸ ἐντελέστερον. Μεταναστεύοντος τοῦ ζῴου εἰς νέας συνθήκας κλίματος καὶ βίου, καὶ διαμένοντος

ὕπ' αὐτὰς ἐφ' ἰκανὸν χρόνον, μεταμόρφωσις τις τῶν ὀργάνων αὐτοῦ συνετελεῖτο καὶ βαθμηδὸν προέκυπτε νέον ὅλως εἶδος. Οἱ πρόγονοι τοῦ ἵππου, παραδείγματος χάριν, μετηνάστευσαν, ὡς γνωρίζομεν, ἀνά τὴν Ἀμερικὴν, Ἀσίαν, Εὐρώπην, Ἀφρικὴν καὶ πιθανῶς πάλιν ὀπίσω εἰς τὴν Ἀσίαν. Εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἤγαγον αἱ γεωλογικαὶ ἀνακαλύψεις τῶν ἀπολιθωθέντων τύπων ἐκλειψάντων ἤδη ζῴων. Τοιούτων εὐρημάτων ἐσχάτως μεγάλη ἀφθονία ἀγγέλλεται ἀπὸ πανταίῳ μερῶν τοῦ κόσμου, καὶ οἱ ἀνατομιολόγοι μετὰ δυσκολίας προφθάνουν ν' ἀνταποκρίνωνται εἰς τὴν παλαιοντολογικὴν ἐργασίαν. Τὰ εὐρήματα ταῦτα κυρίως συνίστανται εἰς «ἐλλείποντας κρίκους» μεταξὺ τῶν διαφόρων τύπων τῆς ζωολογικῆς κλίμακος. Ἐξ αὐτῶν δὲ καὶ οἱ γεωλόγοι ἐξάγουσι σημαντικὰ πορίσματα, ὅτι παραδείγματος χάριν, ὑπῆρξέ ποτε ἠπειρωτικὴ συγκοινωνία μεταξὺ Νοτίου Ἀμερικῆς καὶ Αὐστραλίας. Ὁ γεωλόγος Ἰχεριγκ ἀνενδοιάστως ὑποστηρίζει ὅτι κατὰ τὴν Δευτερογενῆ Περίοδον μεγάλη τις ἠπειρος ἐξτείνετο ἀπὸ Χιλῆς καὶ Παταγονίας, διὰ Νέας Ζηλανδίας εἰς Αὐστραλίαν, ὃ δὲ Φ. Ἀμεγγῖνος βεβαίῳ ὅτι κατὰ τὴν Ὀλιγόκαινον καλουμένην Περίοδον ἡ βόρειος Ἀμερικὴ ἦτο ἠνωμένη μετὰ τῆς Εὐρώπης. Ἐν τινι τῶν τελευταίων τευχῶν τοῦ *I^o Αἰῶνος* τοῦ Λενδίνου, ὁ Κροπότκιν ἀναπτύσσει ὅτι, ἐκ τῶν εὐρημάτων τῆς Γρηλλανδίας καὶ τῆς Νέας Σιθῆρας ἐξάγεται, ὅτι κατὰ τὴν Μειόκαινον Περίοδον ὑπῆρχε μεγάλη ἠπειρος ἐκεῖ ὅπου ἤδη ἐκτείνεται τὸ ἀρκτικὸν παγωμένον ἀρχιπέλαγος, καὶ συμπεραίνει ὅτι ἡ ἠπειρος ἐκείνη ἐν ἔτι ἀρχαιοτέρᾳ ἐποχῇ — τῇ Δευτερογενεῖ Περίοδῳ — ἦτο ὑπὸ τὸν ὠκεανόν, ἀνέθρεν ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ κατὰ τὴν Τριτογενῆ Περίοδον, καὶ ἤδη πάλιν εὐρηται ὑποκάτωθεν. Τὸ ὅλον ἐνταῦθα πόρισμα εἶνε ὅτι αἱ ἠπειροὶ τοῦ πλανήτου μας δὲν εἶνε μόνιμοι ἀλλ' ὑπὸκεινται εἰς ἀλλοιώσεις ποικίλας.

Καίτοι τὰ μικρόβια δὲν ἦσαν ἄγνωστα πρὸ ἑκατοντάδων ἐτῶν, ἡ ἐπιστημονικὴ βακτηριολογία εἶνε ὅλως πρόσφατον δημιούργημα. Ἀπὸ τινῶν ἐτῶν πλεῖστα ὅσα συγγράμματα ἐξεδόθησαν περιγράφοντα καὶ ἐρευνῶντα τὴν ἱστορίαν καὶ τὸν βίον τῶν μικροσκοπικῶν ὀργανισμῶν εἰς οὓς ἀποδίδονται αἱ νόσοι. Παντὸς νέου βακτηρίου ἢ μικροκόκκου δημοσιεύεται καὶ ἡ φωτογραφία ἐν τοῖς εἰδικοῖς ἐγχειριδίοις. Περιγράφεται δ' ἐπίσης ἐν αὐτοῖς καὶ ὁ τρόπος τοῦ βίου καὶ αἱ μέθοδοι τῆς ἀναπαραγωγῆς αὐτοῦ. Δέκα διάφορα εἶδη τοῦ χολερικοῦ βακτηρίου ἀνεκάλυψεν ἐσχάτως ὁ καθηγητὴς Κώννιγκαμ, ὃ δὲ Λεσάζ κατάρθωσε νὰ διαστείλῃ τὸ βακτήριον τοῦ τύφου ἀπὸ ἑτερόν τι μικρόβιον, ὅπερ κατοικεῖ διαρκῶς

ἐν τοῖς ἐντοσθίοις ἡμῶν, καὶ ὑπὸ ὠρισμένης συνθήκας ἀπεκτᾶ ρώμην καὶ μέγεθος. Ὅσον προχωρεῖ ἡ μελέτη τῶν βακτηριδίων, τόσον ἀναγνωρίζεται ὅτι ὁ μόνος τρόπος πρὸς καταπολέμησιν τῶν νοσοφόρων μικροοργανισμῶν εἶνε ἡ προεξασφάλισις τοῦ συστήματος διὰ τῶν γενικῶν ὄρων τῆς ὑγιεινῆς, καὶ ὅτι οὐδὲν φάρμακον ἰσχύει νὰ ἐξαλοθρεύσῃ καθ' ὁλοκληρίαν τοὺς μικροοργανισμοὺς ἅμα ἀναπτυχθῶσι. Παρατηρήθη, ἀλλὰ δὲν ἐξηγήθη ἐπαρκῶς, ὅτι ὀργανισμοὶ τινες ἀνθρώπων ἢ ζῴων ἐν γενεῇ, ἀνθίστανται ἐπιτυχῶς κατὰ τῆς εἰσβολῆς οἰουδήποτε βακτηριδίου, ἢ ὠρισμένου βακτηριδίου. Ἐν τῷ σώματι ἡμῶν καὶ ἔλων τῶν θηλαστικῶν ὑπάρχει ἀριθμὸς περιπλανωμένων κυτταρίων ἐχόντων ἰδίαν ζωὴν καὶ ἀγαπώντων νὰ καταβροχθίζωσι τὰ εἰσβάλλοντα μικρόβια. Τὰ κυττάρια ταῦτα ἀποτελοῦσιν οὕτω τὸν στρατὸν τοῦ συστήματος, ἀλλ' ἡ τελεσφορότης αὐτῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς γενικῆς ὑγείας τοῦ σώματος ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐτάχθησαν ὡς φρουροὶ καὶ πρόμαχοι. Κακὴ τροφή, παραδείγματος χάριν, ἀφαιρεῖ ἀπ' αὐτῶν τὴν δύναμιν τοῦ καταβροχθίζειν τὰ εἰσβάλλοντα μικρόβια, ἕτινα τότε ἀφίενται ἐλεύθερα νὰ λεηλατήσωσι τὸ σῶμα. Ἐντεῦθεν γίνεται δῆλον πόσον σοβαρὸν ζήτημα εἶνε ἡ ἐκλογή τῆς τροφῆς. Ἐπίσης ἡ ἔλλειψις καθαροῦ ἀέρος παραλύει τὰ εὐεργετικὰ κυττάρια. Τὸ πᾶν τέλος εἶνε νὰ διατηρῶνται ταῦτα εἰς κατάστασιν ὑγιᾶ καὶ τελεσφόρον. Τότε τὰ βακτήρια εἶνε ἀνίσχυρα, διότι μόλις εἰσέλθωσι καταβροχθίζονται. Παρατηρήθη ὅτι ὁσάκις μέρος τι τοῦ σώματος ὑγιᾶς ζῴου μολυνθῆ διὰ τῆς ἐπισκέψεως νοσοφόρου μικροβίου, ἀπειράριθμα κυττάρια συρρέουσιν ἐν μεγίστῃ σπουδῇ εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο καὶ καταβροχθίζουσιν ὄχι μόνον τοὺς ἐπιδρομεῖς ἀλλὰ καὶ ὅ,τι οὗτοι παρήγαγον διὰ τῆς ἐπιδρομῆς των, ὡς πύον καὶ βεβλαμμένας ἴνας. Συμβαίνει νὰ ἡττηθῶσιν ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ καὶ τότε ὑπερισχύει ἡ νόσος, ἢ συμβαίνει νὰ μὴ ἄρῳσιν ὀριστικὴν νίκην καὶ τότε ἔχομεν τὰ φαινόμενα τῶν χρονίων ἀσθενειῶν. Οἱ ἀμυντικοὶ οὗτοι μικροοργανισμοὶ ἐκλήθησαν διὰ διαφόρων ὀνομάτων, ὡς ἀλξίγια, σωξίγια, φυλαξίγια κττ. Ἐξοχοὶ ἐπιστήμονες ἀσχολοῦνται ἐνδελεχῶς εἰς τὴν μελέτην καὶ κατανόησιν τῆς φύσεως τῶν θαυμασίων τούτων ὄντων, ἅτινα ἕκαστος ἐξ ἡμῶν φέρει ἐντὸς τοῦ σώματος αὐτοῦ. Οὐδεμίαν εἰσέτι θεωρίαν καθιερώθη, ἀλλ' ἐκείνη ἣτις τελνεὶ νὰ ἀναγνωρισθῆ εἶνε ἡ θεωρία καθ' ἣν οἱ παντοῖοι μικροσκοπικοὶ ἔχθροι τοῦ ἀνθρωπίνου γένους δύνανται ὡς ἄριστα νὰ καταπολεμηθῶσιν ἐὰν ὁ στρατὸς τῶν κυτταρίων διατηρῆται ἐν καλῇ καταστάσει διὰ τῆς θρησκευτικῆς, ὡς εἰπεῖν, τηρήσεως τῶν ὄρων τῆς ὑγιεινῆς.

Δ'

Ἐντυπώσεις ἐν νεκροφανείᾳ

Λίαν περίεργον ἄρθρον ἐδημοσιεύθη τελευταίως ἐν τῷ μηνιαίῳ περιοδικῷ τοῦ ἐν Λονδίῳ Ψυχολογικοῦ Συλλόγου. Ὁ ἰατρός Βίλτσης παθὼν ἐκ τυφοειδοῦς πυρετοῦ, περιῆλθεν εἰς κατάστασιν νεκροφανείας διαρκεσάσης ἐπὶ τέσσαρας ὥρας. Ἴδου δὲ πῶς ἀφηγεῖται τὴν ἐκ τῆς τοιαύτης καταστάσεως ἐντύπωσιν αὐτοῦ. Μετὰ ἐπιστημονικοῦ, λέγει, ἐνδιαφέροντος παρηκολούθουν — διότι εἰ καὶ τὸ σῶμά μου παρεῖχε πάντα τὰ φαινόμενα τοῦ θανάτου, ὁ νοῦς μου ἐλειτουργεῖ τακτικώτατα — παρηκολούθουν τὰ ἐν ἐμαυτῷ συμβαίοντα, ἵνα ἴδω τίνι τρόπῳ θὰ ἐπήρχετο ὁ θάνατος, ὃν ἐνόμιζον ἐπὶ θύραις. Εἶχον τοιαύτην διαύγειν, ὥστε ἔβλεπον τὰ θαυμάσια τῆς σωματικῆς ἀνατομίας, καὶ ἠσθανόμην ἅμα ὅτι μετὰ τῶν σωματικῶν ὀργάνων ἤμην στενότατα συνδεδεμένος ἔντα πρὸς ἕνα. Μετὰ τῆς μεγίστης ἀταραξίας ἀνέμενον νὰ αἰσθανθῶ τὸν διαχωρισμὸν τῆς ἰδέας μου συνειδήσεως ἀπὸ τῶν ἰνῶν μεθ' ὧν ἦτο συνδεδεμένη. Ἐλεγον κατ' ἐμαυτόν: «Ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν θὰ παύσω ἔχων συνάφειαν πρὸς τὸ σῶμά μου· ἄς ἐπωφεληθῶ τοῦ βραχείου τούτου χρονικοῦ διαστήματος ὅπως ἀκριβῶς κατανοήσω τίνι τρόπῳ θὰ συμβῇ τὸ γεγονός τοῦτο, διότι ἐπὶ τέλους αἰσθάνομαι ὅτι ἔχω πλήρεις τὰς διανοητικὰς μου δυνάμεις καὶ εἶμαι εἰς κατάστασιν νὰ συλλογίζωμαι. Ἄρα γε θὰ ἐξακολουθῶ νὰ διανοοῦμαι μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων λεπτῶν, ἀφοῦ ἀποσπασθῇ τὸ ἐγώ μου ἀπὸ τῶν ἰνῶν μου;» Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν δυνάμεώς τινος ἀνεξαρτήτου τῆς θελήσεώς μου ἠσθάνθην ἐμαυτὸν λικνιζόμενον ὀριζοντίως, ὡσανεὶ τις μὲ ἔσειεν ἐπὶ δεξιᾷ καὶ ἐπ' ἀριστερᾷ. Μετ' ὀλίγον ἡ κίνησις αὕτη, ἣτις φαίνεται ἀπέσπασε τὸ ἐγώ μου ἀπὸ τοῦ σώματος, ἔπαυσε καὶ ἤκουσα εἰς τοὺς ταρσοὺς τῶν ποδῶν μου τριγμούς τινας, ὡσεὶ θραυομένων μικρῶν χαρδῶν. Μετὰ τοῦτο ἀντελήφθην ὅτι ἀπεσυρόμην ἀπὸ τῶν κάτω μελῶν τοῦ σώματος εἰς τὰ ἄνω, ὡσανεὶ συνιστάμην ἐξ ἐλαστικοῦ βραχυνομένου. Ἐνθυμοῦμαι ὅτε κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον βαθμηδὸν φθάσας ἕως εἰς τὰ ἰσχία μου εἶπον κατ' ἐμαυτόν: «Τώρα, ζωὴ δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τὰ ἰσχία καὶ κάτω. Δὲν δύναμαι νὰ ἐνθυμηθῶ πῶς διήλθον διὰ τῆς γαστρὸς καὶ τοῦ στήθους, ἀλλ' εὐκρινέστατα ἀναμιμνήσκομαι τὴν στιγμήν καθ' ἣν ὁλόκληρος ὁ ἑαυτός μου ἐμαζεύθη ἐντὸς τῆς κεφαλῆς. Ἐκαμα τότε τὸν ἐξῆς συλλαγισμὸν: Εἶμαι ὅλος ἐντὸς τῆς κεφαλῆς τώρα, καὶ μετὰ τινα δευτερόλεπτα θὰ εἶμαι ἀνεξάρτητος τοῦ σώματος. Περιηρόμην περίξ' τοῦ ἐγκεφάλου ὡσανεὶ ἤμην κοίλος, περισφίγγων αὐτόν καὶ τὰς μεμβράνας του ἐλαφρῶς πανταχόθεν πρὸς τὸ

κέντρον, καὶ ὠθούμην ἔξω διὰ τῶν ρωγμῶν τοῦ κρανίου. Ἐπὶ τέλους προέκυψα ὄλος πρὸς τὰ ἔξω καὶ οἶονεὶ ἱπτάμην ὡσεὶ πομφόλυξ ἐξαρτωμένη ἀπὸ τοῦ αὐλοῦ, μέχρις οὗ ἐπὶ τέλους πᾶς δεσμός μετὰ τοῦ σώματος ἐθραύσθη καὶ ἐλαφρότατα ἔπεσα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἐκεῖθεν πάλιν ἠγέρθην καὶ ἔστην ἐν πλήρει ἀναστήματι ὄρθιος. Μοὶ ἐφαίνετο ὅτι ἤμην διαφανής, κυανωπῆς χροιάς, καὶ καθ' ὀλοκληρίαν γυμνός. Ἐν ποιᾷ τινι ἀμυχανίᾳ ἔδραμον πρὸς τὴν ἀνεωγμένην θύραν ἵνα ἀποφύγω τὰ βλέμματα δύο κυριῶν παρισταμένων ἐν τῇ θαλάμῳ. Μόλις ἔφθασα τὴν θύραν ἀνεκάλυψα ὅτι ἤμην ἐνδεδυμένος, καὶ ἐντεῦθεν ἠσυχάσας ἐπανῆλθον ὅπως συνδιαλεχθῶ μετὰ τῶν παρευρισκομένων. Ἐνῶ ἔστρεφον, ὁ ἀγκών μου ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ βραχίονος ἐνός τῶν δύο κυριῶν τῶν ἰσταμένων παρὰ τὴν θύραν. Πρὸς ἐκπληξίν μου, ὁ βραχίον του διήλθε διὰ μέσου τοῦ ἐμοῦ ἀνευ ἀντιστάσεως καὶ τὰ διαχωρισθέντα μέρη τοῦ ἐμοῦ βραχίονος ἠνώθησαν, αὐθις ὡσανεὶ ἦσαν ἐξ ἀέρος. Ἐκύταξα τὸ πρόσωπον ἵνα ἴδω ἐὰν ἔλαβεν εἶδησιν τῆς ἐπαφῆς, ἀλλ' οὐδὲν σημεῖον ἔδειξε περὶ τούτου, ἔστη μόνον προσβλέπων εἰς τὴν κλίνην ἣν ἄρτι ἐγὼ εἶχον ἀφήσει. Διηύθυνα τὸ βλέμμα μου εἰς τὸ αὐτὸ μέρος καὶ εἶδον τὸ νεκρὸν σῶμά μου. Εἶδον τοὺς διαφόρους περιστοιχοῦντας αὐτό, καὶ ἰδίᾳ παρατήρησα δύο γυναῖκας γονυκλινεῖς παρὰ τὴν κλίνην καὶ κλαιούσας. Δὲν εἶχον ὅμως ἰδέαν τῆς ταυτότητος αὐτῶν, ἀλλὰ βραδύτερον ἔμαθον ὅτι αἱ γυναῖκες ἐκεῖναι ἦσαν ἡ σύζυγός μου καὶ ἡ ἀδελφὴ μου. Δὲν ἠδυνάμην νὰ κάμω τοιαύτας διακρίσεις συγγενείας ἢ σχέσεως. Διέκρινα μόνον μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικός, ἀλλὰ τίποτε περιπλέον ὅλοι ἠτένιζον διαρκῶς ἐπὶ τοῦ σώματος. Ἐγὼ ἔστρεψα καὶ ἐξῆλθον διὰ τῆς ἀνοικτῆς θύρας, κλίνων τὴν κεφαλὴν καὶ προσέχων ποῦ ἔθετον τοὺς πόδας ἐνῶ ἐθάδιζον. Κατέβην τὴν ἐξωτερικὴν κλίμακα καὶ ἐξῆλθον εἰς τὴν ὁδόν. Ἐκεῖ ἐσταμάτησα καὶ ἔβλεψα τριγύρω. Οὐδέποτε εἶδον τὴν ὁδὸν ἐκείνην τόσῳ καθαρὰ ἢ ὅσον τότε. Οὐδεμίᾳ λεπτομέρειᾳ αὐτῆς μοὶ διέφυγε. Ἐσημείωσα τὴν ἐρυθρότητα τοῦ ἐδάφους καὶ τὰ ἀποτελέσματα προσφάτου βροχῆς. Μὲ βλέμμα συγκινήσεως περιειργάσθην τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἅτινα ὡς ἐπίστευον ἔμελλον νὰ ἐγκαταλείψω διὰ παντός, χωρὶς ὅμως νὰ γνωρίζω ποῦ ἔμελλον νὰ ὑπάγω. Ἐἶτα ἀνεκάλυψα ὅτι εἶχον ἀνάστημα μεῖζον τοῦ συνήθους καὶ ἐχάρην διότι ἀνεμνήσθην ὅτι ἤμην κάπως βραχύσωμος ὅτε εἶχον τὸ σῶμά μου, τοῦθ' ὅπερ δὲν μοὶ ἤρεσεν. Ἐσκέφθην λοιπὸν μετὰ μεγάλης χαρᾶς ὅτι τὸ ἀνάστημά μου διορθώθη. Παρατήρησα λοιπὸν ὅτι καὶ τὰ φορέματά μου συνεμορφώθησαν πρὸς τὸ αὐξήσαν ἀνάστημα καὶ ἠπόρησα πῶς τοῦτο συνέβη καὶ πόθεν τὰ ἐνδύματα προήρχοντο. Ἐξήτασα τὸ ὕφασμα, ὅπερ ἔκρινα καλῆς ποιότητος — ἀγγλικὸν

πράγμα. Ὁ ἐπενδύτης ἦτο κάπως λίαν εὐρύχωρος ἀλλ' ἐπεδοκίμασα τοῦτο, σκεφθεὶς ὅτι ἦτο θέρος. «Ἐξαίρετα» εἶπον κατ' ἐμαυτόν. «πρὸ ὀλίγων λεπτῶν ἐπάσχον κλινήρης, καὶ ἤδη ἐπῆλθεν αὐτῇ ἡ μεταβολὴ ἢ καλουμένη θάνατος, τὴν ὅποیان τόσῳ ἔτρεμον ἄλλοτε. Παρῆλθε τώρα, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ εἶμαι εἰσέτι ἄνθρωπος ζῶν καὶ σκεπτόμενος· ναι, σκεπτόμενος διαυγῶς ὅπως πάντοτε καὶ αἰσθανόμενος ἄκραν ὑγείαν». Ὁ ἰατρὸς Βίλτσης ἐξακολουθεῖ διηγούμενος καὶ ἄλλας λεπτομερείας, ὡς τὴν χαρὰν ἣν ἠσθάνετο ἀναλογιζόμενος ὅτι αὐδέποτε πλέον ἐμελλε ν' ἀσθενήσῃ. Κατόπιν ἀνεκάλυψεν ὅτι λεπτεπίλεπτός τις χορδὴ, ὡσεὶ ἰσθμὸς ἀράχνης, συνέδεε τοὺς ὤμους του μετὰ τοῦ κάτω μέρους τοῦ λαιμοῦ τοῦ νεκροῦ σώματος. Μετὰ ταῦτα ἀνηγέρθη εἰς τὸν ἀέρα ὡσεὶ κρατούμενος ὑπὸ δύο χειρῶν ἃς ἠσθάνετο ἐλαφρῶς πιεζούσας τὰ πλευρά του. Ἐχώρει μετὰ ταχύτητος ἀλλὰ καὶ ἠδονῆς μέχρις οὗ ἔφθασεν εἰς στενὴν ἀλλὰ εὐχάριστον ἀτραπὸν κλίνουσαν πρὸς τὰ ἄνω εἰς γωνίαν 25 βαθμῶν. Ἡ ἀτραπὸς περίπου ἦτο εἰς ἴσην ἀπόστασιν μετὰ τῶν κορυφῶν τῶν δένδρων καὶ τῶν νεφελῶν, ἐφαίνετο δὲ μὴ στηριζομένη που, καίτοι τὸ ἔδαφος ἦτο ἐκ λευκῆς ἄμμου καὶ γαλακτώδους ἀργίλλου. Αἰσθανόμενος μόνωσιν παρετήρησεν ἕν' ἀνακαλύψῃ που ἄνθρωπον ἀλλ' οὐδαμοῦ ἐφαίνετο τοιοῦτος. Ἐσκέφθη ὅτι ἀνά εἴκοσι λεπτὰ ἀποθνήσκει εἰς ὥστε ἀπεφάσισε νὰ περιμένη ὀλίγον. Καίτοι ἐπερίμενεν ἄρκετὰ οὐδένα εἶδεν ἐρχόμενον. Ἐπὶ τέλους ὅτε ἤρξατο νὰ αἰσθάνηται μεγάλην μελαγχολίαν, μία φυσιογνωμία ἀνεκφράστου τρυφερότητος καὶ ἀγάπης ἐνεφανίσθη αἴφνης. Ἀπέναντι ἑαυτοῦ εἶδε τρεῖς παρμεγίστους βράχους φράττοντας τὴν ἀτραπὸν. Φωνή τις ὠμίλησεν εἰς αὐτόν προσερχομένη ὡσεὶ ἔσωθεν βροντῆς καὶ λέγουσα· «Αὕτη εἶνε ἡ ὁδὸς ἢ ἄγρυσσα εἰς τὸν αἰώνιον κόσμον. Ἀμα διέλθῃς διὰ τῶν βράχων ἐκείνων, δὲν θὰ δυνηθῆς πλέον νὰ ἐπανέλθῃς εἰς τὸ σῶμα». Ὑπῆρχον τέσσαρες εἰσοδοί, μία λίαν σκοτεινὴ, αἱ δὲ ἄλλαι τρεῖς ἤγαν εἰς ὄροσερὰν, ἤρεμον καὶ ὠραίαν χώραν. Ἡθέλησε νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν, ἀλλ' ὅτε ἔφθασεν εἰς τὸ κέντρον ἀκριβῶς τοῦ βράχου, αἴφνης δύναμις τις τὸν ἐσταμάτησεν. Εὐθὺς μετὰ τοῦτο ἀπώλεσεν αὐθις τὴν συνείδησιν περιελθὼν εἰς νέον λήθαργον, καὶ ὅτε ἐξύπνησεν ἔκειτο ἐπὶ τῆς κλίνης. Ταχέως ἀνέλαβε καὶ θεραπευθεὶς ἔγραψε τὴν ἀνωτέρω ἀφήγησιν μετὰ ὀκτὼ ἐβδομάδας, ἀλλ' ἐδιηγῆθη αὐτὴν εἰς τοὺς παρὰ τὴν κλίνην ἰσταμένους, εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ ληθάργου ἐξέγερσιν. Ὁ θεράπων ἰατρὸς εἶπεν ὅτι ἡ ἀναπνοὴ εἶχεν ἐντελῶς παύσει καὶ ὁ πάσχων ἐπαρουσίαζεν ἕλα τὰ συμπτώματα τοῦ θανάτου. Τὸ δίδαγμα ὅπερ θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξάξῃ ἐκ τῆς ἀφγησέως ταύτης εἶνε ὅτι συναίσθησις τοῦ ἐγὼ ἐξακολουθεῖ καὶ μετὰ τὴν μεταβολὴν ἣν καλοῦμεν θάνατον καὶ ὅτι θάνατος κατ' οὐσίαν δὲν

υπάρχει. Ὁ εἰρημένος Σύλλογος τῶν ψυχολογικῶν ἐρευνῶν τοῦ Λονδίνου ἔχει συλλέξει πολλὰς μαρτυρίας, οἷα ἡ ἀνωτέρω, καὶ πᾶσαι συμφωνοῦσιν ὅτι ὁ ἀποθνήσκων βλέπει τὸ ἴδιον αὐτοῦ νεκρὸν σῶμα, ἐν τῷ ὅποιον πρό ὀλίγου κατώκει, ὡς τι ἀλλότριον, μέχρις οὗ δὲ τέλος χωρισθῆ ἄπ' αὐτοῦ, ὑφίσταται λεπτεπίλεπτος ἀλλ' ἰσχυρὰ χορδὴ συνδέουσα τὴν ψυχὴν μετὰ τοῦ σώματος. Ὅριστικὸς διαχωρισμὸς ἐπέρχεται ἅμα ἡ χορδὴ αὕτη κοπῆ. Ποῦ κατόπιν ἡ ψυχὴ μεταβαίνει δὲν γνωρίζομεν μὴ ἔχοντες ἐξηκριθωμένας εἰδήσεις ὡς ἡ ἀνωτέρω ἐκτιθεμένη.

Ε'

Ὁ Μασκάνης

Δύο περίπου παρήλθον ἔτη ἀφ' ἧς ἡ *Καβαλλερία Ρουσικᾶνα* πρεστάθη τὸ πρῶτον, καὶ ἤδη ἔχει ἀκουσθῆ ἀφ' ὅλων σχεδὸν τῶν θεάτρων τοῦ κόσμου, νέα δὲ ἀριστουργήματα ὁ συνθέτης ἔκτοτε παρήγαγεν. Ἐν Εὐρώπῃ μόνον ἐπαίχθη εἰς τριακόσια θεάτρα ἀπὸ τοῦ Πανόρμου μέχρι τῆς Στοκχόλμης, καὶ ἀπὸ τῆς Λισαβῶνος μέχρι τῆς Μόσχας, ἵνα ἀφήσωμεν τὴν Βόρειον καὶ Νότιον Ἀμερικὴν καὶ αὐτὴν τὴν Ἀσίαν, ἔνθα τὸ μελόδραμα καθήδυνε τοὺς κατοίκους τοῦ Καδάκιοι. Τοῦτο εἰκονίζει τὴν ἐκρηδένειν τῶν ἀποστάσεων, καὶ τὴν μονονουχί ἄρειν τῶν μεταξὺ τῶν χωρῶν συνόρων, ἄρειν ἣτις ἐπήγασεν ἐκ τῶν τηλεγράφων, σιδηροδρόμων καὶ ἀτμοπλοίων, πραγμάτων ἅτινα ὁ ἄγγλος τεχνικρῆτος Ρουσκιν καταδικάζει ὡς ἐπιβλαβῆ εἰς τὴν Τέχνην, ἀλλ' ἅτινα εἰς τοὺς μουσουργοὺς φαίνονται λίαν ἐπικερδῆ. Ὁ Πέτρος Μασκάνης ἔχει τὸ πλεονέκτημα νὰ εἶνε πολὺ νέος, μὴ ὑπερβάς εἰσέτι τὸ εἰκοστὸν ἑνατον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ἀλλὰ καίτοι τόσῳ ἔνωρις διεκρίθη, παλαίει κατὰ τῶν κοινωνικῶν ἔρων, οἷτινες ὑποτάσσουσι τοὺς πλείστους εἰς τὴν οἰκονομικὴν δουλείαν. Ὁ Μασκάνης εἶνε υἱὸς ἐργάτου, ἀρτοποιοῦ τῆς Λιβόρνου. Ἐκπαιδευθεὶς ἐν τινι σχολείῳ τῆς Λιβόρνου, κατώρθωσε νὰ διανύσῃ δύο ἔτη ἐν Μιλάνῳ σπουδάζων, ἀλλὰ τὰς μελέτας αὐτοῦ διέκοψεν ἡ ἀνάγκη ὅπως ἀγωνισθῆ περὶ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου. Ἐδέησε νὰ δεχθῆ θέσιν διευθυντοῦ ὀρχήστρας παρὰ τινι περιηγουμένῳ θιάσῳ, παρ' ᾧ ἀφανῶς καὶ ἐπιμόχθως εἰργάζετο, ὅτε προσεκλήθη ὡσεὶ διὰ φωνῆς σάλπιγγος νὰ δράσῃ ἐν εὐρυτέρῳ κύκλῳ. Ὁ πασίγνωστος ἐκδότης Σοντζόνιος τοῦ Μιλάνου, προσήνεγκε γέρας 8000 φράγκων πρὸς σύνθεσιν μελοδράματος ὑπὸ ἰταλοῦ μουσουργοῦ, νέου καὶ ἀγνώστου. Ὁ σκοπὸς τοῦ ἦτο ν' ἀνακαλύψῃ ἄξιόν τινα διάδοχον τοῦ Βέρδη, καὶ ἔχων πεποιθήσιν ὅτι βεβαίως θὰ ὑπάρχῃ που τοιοῦτος νέος, ὅστις ἐλλείψει πόρων κατε-

δικάζετο εἰς στείροτητα καὶ ἀφάνειαν, ἐπίτηδες περιώρισε τὸν διαγωνισμόν εἰς νέους ἀσχολουμένους περὶ τὴν μουσουργίαν καὶ μὴ δημοσίᾳ γνωστούς. Ὡς εὐκόλως δύναται τις νὰ φαντασθῆ, οὐδεμίᾳ ἔλλειψις ὑπῆρχε νέων δυναμένων νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς τὸν ἀπαιτούμενον ὅρον τῆς ἀφανείας καὶ ἡ ἐπιτροπὴ τῶν κριτῶν κατεκλύσθη ὑπὸ μουσουργημάτων καλῶν, κακῶν καὶ μετρίων. Ἀτυχῶς ἡ μεγαλοφυΐα δὲν ἀγρεύεται πάντοτε κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἐν λόγῳ διαγωνισμοῦ δύναται νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς συνηγόρους τῆς μεθόδου ταύτης ὡς διακεντώσης τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Τέχνης. Ὁ διαγωνισμὸς εἶχεν ἀγγελθῆ ἱκανὸν χρόνον πρὶν ἢ ὁ Μασκάνης ἀκούσῃ τι περὶ αὐτοῦ. Ἦτο δὲ τότε λίαν ἀργά, διότι μόνον δύο μῆνες ὑπελείποντο ἐκ τῆς ταχθείσης προθεσμίας. Ἐκτὸς τούτου ὁ Μασκάνης ἦτο ἀπερροφημένος ἐκ τῶν καθηκόντων τῆς ρουτίνας, εἰς ἣν ὑπεχρέου αὐτὸν ἡ θέσις του παρὰ τῷ περιηγουμένῳ θιάσῳ. Ἐν τούτοις ἔγραψεν αὐθωρεὶ εἰς τινὰς φίλους του ἐν Λιβόρνῳ, οἵτινες ἀμέσως ἐπελάβοντο τῆς συνθέσεως λιβρέττου, ὅπερ ἔστειλαν αὐτῷ ἐν μεγίστῃ σπουδῇ, φύλλον πρὸς φύλλον, μέρος μάλιστα ἔστειλαν ἐπὶ ταχυδρομικῶν δελταρίων.

Ἴσως ἡ σπουδὴ αὕτη ἦτο πράγματι πλεονέκτημα, ὡς πολλὰ παραδείγματα δεικνύουσιν, ὅτι ὅσον ἀφορᾷ τοῦλάχιστον τὴν τέχνην, ἡ μέθοδος τῆς ρίτης, ἣν ὁ Ὀράτιος συμβουλεύει, δὲν παράγει πάντοτε τὰ ἄριστα ἀποτελέσματα. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, ὁ Μασκάνης ἐφάνη ἀντάξιος τῆς εὐκαιρίας. Τὸ μελόδραμα ἐγράφη ἐν ταχυδρομικῇ κατὰ γράμμα σπουδῇ. Δὲν ὑπῆρχε χρόνος πρὸς ἀναθεώρησιν καὶ διόρθωσιν. Τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ ὁ μουσουργὸς δὲν ἔλαβε κἂν καιρὸν νὰ δοκιμάσῃ μέρος τι τοῦ ἔργου ἐπὶ τοῦ κλειδοκυμβάλου, καὶ μάλιστα ὑπελείπετο νὰ γραφῆ *μία ἀκόμη σελίς!* Ἦτο ἀληθὴς συναγωνισμὸς μὲ τὸν χρόνον, ὡς ὁ διὰ μέσου τοῦ ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ πλοῦς ἐκεῖνος τοῦ Φώγγ, ὅστις ἔκαυσε φορτίον ἐπίπλων καὶ τέλος τὰ τείχη τοῦ ἀτμοπλοίου του, ἵνα φθάσῃ εἰς Λίβερπουλ πρὸ τῆς λήξεως τῆς ὀκταήμερου προθεσμίας. Εὐτυχῶς ὁ γηραιὸς χρόνος ἠττήθη ἐν τῷ ἀγῶνι καὶ ὁ Μασκάνης κατάρθωσε νὰ ἐγχειρίσῃ τὸ ἔργον του, ὑγρὸν ἔτι, εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τῶν κριτῶν, ἀκριβῶς ἐνῷ τὸ ὠρολόγιον ἐσήμαινε τὴν τελευταίαν ὥραν τῆς προθεσμίας. Ὁ νεαρὸς συνθέτης ἐγένετο ἔξαλλος ἐκ χαρᾶς, ὅτε ἤκουσεν ὅτι τὸ ἔργον του ἐγένετο δεκτόν. Ὅτε δὲ ἔμαθεν ὅτι ἔμελλε καὶ νὰ παρασταθῆ ὅσον οὔπω ἐν Ρώμῃ, λέγεται ὅτι ἀνελύθη εἰς δάκρυα. Ἡ πρώτη παράστασις ἦτο θρίαμβος. Ὑπὸ πάντων ὁμολογήθη ὅτι ὁ διάδοχος τοῦ Βέρδη, ὁ πρὸ μικροῦ ζητούμενος, ἐπὶ τέλους ἀνεφάνη. Ἡ δευτέρα παράστασις ἐγένετο ἐν τῇ γενετείρᾳ πόλει τοῦ μουσουργοῦ, Λιβόρνῳ. Ἡ διέγερσις

τῶν συμπολιτῶν τοῦ Μασκάνη ἦτο τόσο μεγάλη, ὥστε τὸ θέατρον κατὰ γράμμα ἐπολιορκήθη, ἐνῶ πᾶσα γωνία τοῦ θεάτρου εἶχε καταληφθῆ. Ἡ ἀστυνομία δὲν ἴσχυε νὰ συγκρατήσῃ τὰ πλήθη, ἕτινα ἠπείλουν ἐν τῷ φρενήρει ἐνθουσιασμῷ των νὰ διαρρήξωσι τὸ θέατρον ὅπως εἰσέλθωσι καὶ εἰδέωσεν ἐπὶ τέλους νὰ προσκληθῆ ὁλόκληρον τάγμα στρατοῦ ὅπως διαλύσῃ τὴν μεγάλην συνάθροισιν. Τὸ μελόδραμα μετ' οὐ πολὺ μετεφράσθη εἰς τὴν γερμανικὴν, ἀγγλικὴν, γαλλικὴν, κινεζικὴν καὶ οὐγγρικὴν. Ἀφ' ἧς παρεστάθη ἐν Δρέσδη καὶ ἐν Βιέννῃ ἐκίνησεν εἰς τὸν περὶ τὸν κόσμον θριαμβευτικὸν γύρον του. Ἡ παράστασις του ἐν Λονδίῳ πρότινος ἀφῆκεν ἐποχὴν καὶ ἤδη ἐπανελήθη, πανταχοῦ δὲ τὸ ἔργον ἔτυχεν ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς, ἐξαιρέσει τῶν Παρισίων ἐνθα ὑπερβάλλων ἀπατριωτισμὸς ἐζήτησε νὰ μειώσῃ τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ ἰταλοῦ Μασκάνη. Ἀλλὰ καὶ ἐν Παρισίοις βεβαίως τὸ ἔργον προώριεται νὰ νικήσῃ, ὅπως ἐνίκησε καὶ ὁ Δοεγγριν.

Πλάτων Ε. Δρακούλης

Η ΗΛΙΚΙΑ ΤΗΣ ΕΛΕΝΗΣ

Τῇ ἀληθείᾳ δὲν εἶνε ἴδιον καλῆς ἀνατροφῆς καὶ εὐγενοῦς συμπεριφορᾶς νὰ ἀποκαλύπτῃ τις εἰς τὸ δημόσιον τὴν ἡλικίαν τῶν κυριῶν, ἀλλὰ προκειμένου περὶ γυναικός, ἥτις διέπρεψε κατὰ τοὺς μυθολόγους καὶ ποιητὰς πρὸ 3,000 ἐτῶν, νομίζω ὅτι δύναμαι, χωρὶς νὰ κατηγορηθῶ ἐπὶ ἀδιακρισίᾳ, νὰ προβῶ εἰς ὅλως ἀθῶαν ἢ μᾶλλον περίεργον ἀποκάλυψιν μὲ ὅλον πάντοτε τὸ ὀφειλόμενον σέβας εἰς τὸ ὠραῖον φύλον.

Ἡ Ἑλένη, περὶ τῆς ὁποίας ἐννοῶ νὰ πραγματευθῶ, δὲν εἶνε τυχαία τις γυνή, ἀλλ' ἡ ὠραία καὶ δύσμοιρος σύζυγος τοῦ Μενελάου βασιλέως τῆς Σπάρτης, ἥτις, κατὰ τὸν ποιητὴν, ἐπέφερε δεινὰ ὄχι μόνον ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ, ἀλλ' ἐγένετο ἡ ἀφορμὴ τῆς καταστροφῆς τῆς Τρωάδος.

Ἐξ ὧν μέχρι τοῦδε ἀνέγνωσα, ἐσχημάτισα πεποίθησιν ὅτι ὀλιγίστας ἀριθμητικὰς γνώσεις εἶχον οἱ ἀρχαῖοι ποιηταὶ καὶ τοῦτο θὰ προσπαθήσω δι' ἐπιχειρημάτων νὰ καταδείξω. Ἐν τούτοις παρατηρῶ, ὅτι οἱ ἄνθρωποι, καὶ αὐτοὶ οἱ ἥρωες τῆς ἐποχῆς τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, δὲν ἦσαν μακροβιῶτεροι ἡμῶν τοῦλάχιστον οὐδὲ ἐν τῇ Ἰλιάδι οὐδὲ ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ οὐδὲ εἰς τὰ ἄλλα ἀρχαῖα βιβλία εὔρηται ἐναντία περὶ τούτου ἀπόδειξις. Ὁ Λουκιανός, ὅστις ἠκμασε τὸν Β' μ. Χρ. αἰῶνα, ἐν ποῖς Μακροβλοῖς αὐτοῦ ὁμιλεῖ μετὰ δυσπιστίας περὶ λαῶν καὶ ἀνθρώπων, ἀναφερομένων ὑπὸ ἄλλων συγγραφέων, ὅτι ἔσχον δῆθεν πολὺ μακρὰν ὑπαρξιν, ἀναμιμνησκόμενος δὲ τὸ γεγονός τοῦ Ἀργυρῳκίου βασιλέως τῶν